

תלמוד חובה לעולים חדשים

מסכת סנהדרין

הוראות

א. משך הבחינה: שתיים וחצי

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה פרק אחד $(7 \times 14) = 98$ נקודות

2 נקודות להוסיף באופן יחסי.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין

ד. הוראות מיוחדות: אין

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

ענו על שבע מן השאלות 1-10 (לכל שאלה - 14 נקודות)

1. דיני ממונות — דרישה וחקירה ודיינים מומחים

- א. "דאמר רבי חנינא... כדי שלא תנעול דלת בפני לווין"
- (1) על פי רש"י, הסבירו מדוע חששו חכמים שאם יהיה צורך בדרישה ובחקירה של עדים בדיני הודאות והלוואות, תינעל דלת בפני לווין.
- (2) על פי רש"י, הסבירו מדוע אין צורך בדיינים מומחים בדיני הודאות והלוואות.
(7 נקודות)
- ב. ענו על השאלות הבאות פי הפירוש הראשון של בעלי התוספות.
- (1) מדוע בדיני גזלות וחבלות אין צורך בדרישה ובחקירה של עדים?
- (2) מדוע בדיני גזלות וחבלות יש צורך בשלושה דיינים מומחים?
(7 נקודות)

2. מומחה לרבים ונטילת רשות לדון

- א. "תנו רבנן דיני ממונות בשלושה ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי"
- (1) על פי בעלי התוספות, מהו החידוש בדין המודגש בקו?
- (2) הסבירו בלשונכם את הוכחת בעלי התוספות לדבריהם.
(6 נקודות)
- ב. באיזה תחום הסמכות של בני ארץ ישראל גדולה מהסמכות של בני בבל? היעזרו בדברי התוספות.
(3 נקודות)
- ג. בהמשך הגמרא מובא: "תנא באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אלא אם כן נוטל רשות מרביו"
- (1) מהי המטרה של נטילת הרשות?
- (2) כיצד נטילת הרשות פותרת את הבעיה שגרמה לגזירה?
(5 נקודות)

3. פשרה

- א. "נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע"
- (1) הסבירו את פירוש רש"י לביטוי "נגמר הדין".
- (2) על פי בעלי התוספות, באיזה מצב מותר לבית דין להציע פשרה גם לאחר גמר דין?
(7 נקודות)

המשך השאלה בעמוד הבא

ב. עיינו בדברי ה"שבות יעקב" שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

הפטר קרוב לדין. בזה לא דינא גמירי רק פשרה בעלמא הוא, ופירש"י בסנהדרין דף לב ע"ב: "צדק צדק תרדוף" אחד לדין ואחד לפשר – צדק דין שלך, צדק פשרה שלך. לפי ראות עיניך. ולא תרדוף את האחד יותר מחבירו". שמע מינה דפשרה הוא מעין שודא דדייני ממש. ...יש רשות ביד הפטר לעשות לפי מהות הדברים לפשר ביניהם כפי ראות עיני הדיין, רק שלא יצדד הדבר אחר אחד מהן יותר מחבירו, בענין שיעשה שלום בין הצדדים וכדאיתא להדיא בפ"ק דסנהדרין (ו ע"ב) שעיקר הפשרה אינו רק [=אלא] לעשות שלום בין בעלי הדינים. ובנדון זה שקיבלו עליהם הבעלי דינים לעשות פטר קרוב לדין הכוונה על כל פנים שלא לחצות הדבר שמחולקין בו רק בפטר קרוב לדין יותר בדין. אך אכתי אין שיעור לדבר אפילו זהב אחד שעושים יותר ממה שמתחייב בדין גם כן מיקרי קרוב לדין... לבי אומר לי דעל כל פנים לא יפטור זה שמתחייב בדין בכל השלש מאות, לא יפטור אותו יותר משליש ... ויתחייב על כל פנים בשני שלישים שזה מקרי קרוב לדין. (הרב יעקב רישר, שו"ת שבות יעקב חלק ב סימן קמה)

- (1) הסבירו את המילים המסומנות בקו.
 - (2) דן תבע את אברהם בסך 900 נ.ה. הדיינים חשבו שאכן נראה שהתובע צודק, אבל לא היתה להם הוכחה מפורשת לכך, והם עשו פשרה בין התובע לנתבע.
- על פי ה"שבות יעקב" כמה כסף צריכים הדיינים לחייב את אברהם לשלם לדן? נמקו את תשובתכם. (7 נקודות)

4. מלך בבית דין

- א. על פי הגמרא, מלך מבית דוד דנים אותו.
 - (1) הסבירו בלשונכם את הנימוק שמופיע בגמרא לדין זה.
 - (2) על פי התוספות, באיזה סוג של דינים, מלך מבית דוד אינו יכול לדון, ומדוע? (6 נקודות)
- ב. (1) על פי התוספות, מדוע מלך אינו רשאי למחול על כבודו, ומדוע תלמיד חכם רשאי למחול על כבודו?
 - (2) לפי תוספות, במהלך הדין יש שני זמנים שבהם בעלי הדין חייבים לעמוד. מהם שני הזמנים הללו? (8 נקודות)

5. פרשת המלך; ריבוי נשים

- א. "כל האמור בפרשת מלך מותר בו".
- מהי "פרשת המלך", ומה הכוונה "מלך מותר בו"? (5 נקודות)
- ב. תוספות הקשה מדוע נענש אחאב על נבות, וכתב כמה תשובות.
- הסבירו שתי תשובות של תוספות לשאלה זו. (6 נקודות)
- ג. "למימרא דרבי יהודה דריש טעמא דקרא".
- הסבירו כיצד הבינה הגמרא ממשנתנו שרבי יהודה "דריש טעמא דקרא". (3 נקודות)

6. מצווה לכתוב ספר תורה

א. "אמר רבא אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצווה לכתוב משלו".

אביי הקשה על דברי רבא אלו. הסבירו את הקושיה.

(4 נקודות)

ב. הגמרא מתרצת: "לא צריכא לשתי תורות"

(1) כתבו מה הן "שתי תורות".

(2) היכן צריכה להיות כל אחת משתי התורות של המלך?

(6 נקודות)

ג. מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא אומר שספר התורה עבר שינויים.

לפי דבריו, מהו הכתב ומהי הלשון של ספר התורה אחרי כל השינויים?

(4 נקודות)

7. המשחק בקוביה, אסמכתא, הגרלות והימורים

א. על פי רש"י, מדוע המשחק בקוביה הוא אסמכתא לדעת רמי בר חמא, ומדוע הוא אינו אסמכתא

לדעת רב ששת?

(5 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרב עובדיה יוסף שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

האם מותר מן הדין להשתתף בקניית כרטיסי הגרלה של מפעל הפיס?

במשנה סנהדרין (כד ב) שנינו, אלו הפסולים לעדות, המשחק בקוביא...

...ותבט עיני להרב הגאון רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' (יורה דעה סי' ה

סעיף ג, עמוד פח) שנשאל בנידון דידן, האם מותר לקנות כרטיס הגרלה של מפעל הפיס?

והשיב, שאין לאסור מטעם איסור שחוק בקוביא...

ומה שכתב עוד הרב ישכיל עבדי שם, ועוד הרי אפילו בקוביא מפורש בדברי הרמ"א בהגה

[שולחן ערוך חושן משפט סימן שע, ג], שאין זה אלא "באין לו אומנות אלא הוא", אבל אם

יש לו אומנות אינו פסול. ובנידון דידן הרי הוא רק משתתף בפייס ותו לא. עד כאן. במחילת

כבוד תורתו, לא שמיה מחייתא [אינה ראייה]. שאמנם הרמב"ם [הל' עדות יב, ד] ומרן השו"ע

[סימן שע שם] כתבו בהדיא "והוא שאין לו אומנות אלא הוא", אך זהו רק לענין לפוסלו

לעדות, אבל לענין איסור גזל מדבריהם מטעם אסמכתא, גם כשיש לו אומנות אחרת, איסורא

מיהא איכא [יש בכל זאת איסור], וכמפורש בדבריהם.

(הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, חלק ז חושן משפט סימן ו)

(1) על פי דברי הרב עובדיה יוסף, כתבו מה פסק הרב עובדיה הדאיה (ישכיל עבדי) בנוגע להשתתפות

בהגרלת מפעל הפיס.

(2) הסבירו את הראייה של הרב עובדיה הדיא לפסיקתו.

(3) הרב עובדיה יוסף דחה את הראייה של הרב הדאיה. הסבירו את הדחיה.

(9 נקודות)

8. "הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין"

"תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין"

א. מהו ההבדל בין גזלן לחמסן?

(3 נקודות)

ב. (1) הגמרא הקשתה על הברייתא: "גזלן דאורייתא הוא".

הסבירו את קושיית הגמרא.

(2) הגמרא אומרת ביחס לגזלנים: "כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי פסלינהו רבנן".

הסבירו מדוע קבעו חכמים שגזלנים פסולים לעדות. היעזרו ברש"י.

(7 נקודות)

ג. כתבו בלשונכם מדוע בתחילה לא נפסלו גבאין לעדות, ומה גרם לחכמים לפסול את הגבאין לעדות.

(4 נקודות)

9. רודף

א. עיינו בדברי הרמב"ם שלפניך, וענו על השאלה שאחריהם.

הרי זו מצוות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים, שהעוֹבֵרָה שהיא

מקשה לילד, מותר לחתוך העוֹבֵרָה במעיָה, בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה

להורגה. ואם משהוציא ראשו, אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של

עולם.

(רמב"ם, הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק א, הלכה ט)

(1) כתבו את שני המקרים המובאים בדברי הרמב"ם.

(2) נמקנו את הדין במקרה שבו מותר להרוג את העובר כדי להציל את היולדת.

(7 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרב נחום רבינוביץ שלפניך, וענו על השאלות שאחריהם.

רבנו [הרמב"ם] כלל לא כתב שהעוֹבֵרָה הוא "רודף", שהרי נתבאר שאת הרודף צריך להזהיר

כדי לברר שאומנם דעתו היא לרדוף... אבל כאן דייק לכתוב "כרודף" – כלומר, דינו כמו רודף

שמציילים את הנרדף בכל דרך אפשרית... נמצא שתינוק שכבר נולד, דהיינו יצא ראשו, לא

ייתכן להתיר לגביו את הלאו 'לא תרצח', הואיל ולא ייתכן שהוא מתיר את עצמו למיתה

שהרי אינו עושה כלום, וזהו שכתב רבנו: "זהו טבעו של עולם" ולא הוולד הזה הוא אחראי

לרדיפת אימו, אשר על כן אין דוחין נפש מפני נפש. אבל כל עוד שהעוֹבֵרָה לא יצא עדיין

לאוויר העולם, דינו שונה ואין בו כלל חיוב 'לא תרצח'.

(הרב נחום רבינוביץ, יד פשוטה על הרמב"ם)

(1) על פי הרב נחום רבינוביץ, מהו הטעם להלכה ברמב"ם "משהוציא ראשו, אין נוגעין בו"?

(2) על פי הרב נחום רבינוביץ, עובר שמסכן את אימו אינו רודף. הסבירו מדוע בכל זאת מותר להרוג

עובר זה.

(7 נקודות)

- א. בנוגע לשפיכות דמים הדין הוא "ייהרג ואל יעבור".
 הגמרא מציינת את המקור לדין זה: "רוצח גופיה מנא לן סברא הוא..."
 רש"י כותב: "סברא הוא – שלא תידחה נפש חברו, דאיכא תרתו, איבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא אלא חדא, איבוד נשמה והוא לא יעבור"
 הסבירו את הסברה על פי דברי רש"י המצוטטים.
 (4 נקודות)
- ב. עיינו בדברי הרב מאיר אבולעפיה ("יד רמה") שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.
 ואם תאמר אני ראוי להאריך ימים יתר מזה וקא מיקיים בי "וחי בהם" טפי, דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, כלומר אדום ובריא ונפשך יקרה בעיני המקום וראוי לחיות יתר מחברך כדי שתאמר מוטב יידחו חייו של זה שהן מעוטין מפני חייך שהן מרובים, דקא מיקיים בך "וחי בהם" טפי, דילמא דמא דחברך סומק טפי והוא ראוי לחיות ולהאריך ימים יתר ממך, ונפשו יקרה בעיני המקום יתר מחייך.
 ויש לפרש שלא ניתנו מצות לידחות אצל פיקוח נפש אלא כדי שיחיה ויקיים מצות הרבה כדאמרין התם (יומא פה ע"ב): "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". אבל הכא גבי רציחה מאי חזית דדמא דידך סומק טפי וראוי להאריך ימים יתר מחברך כדי שתאמר ידחו חייו שהן מעוטין ואינן מספיקין לקיים בהם מצות הרבה מפני חיי שהן מרובין וראויים לקיים בהם מצות הרבה, דילמא דמא דחברך סומק טפי.
 (הרב מאיר הלוי אבולעפיה, יד רמ"ה)
- ב. (1) חז"ל קבעו שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות. על פי ה"יד רמ"ה", הסבירו בלשונכם את הטעם לדין זה.
 (2) "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" – ה"יד רמ"ה" למד מדברים אלה את הטעם לדין שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות. הסבירו לימוד זה.
 (6 נקודות)
- ג. במקרה שאומרים לאדם: "הרוג את פלוני, ואם לא – נהרוג אותך", הדין הוא "ייהרג ואל יעבור".
 על פי ה"יד רמ"ה" המצוטט בסעיף ב, הסבירו מדוע אין פוסקים במקרה זה שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות. (4 נקודות)